

GRAD BEČ DIJELI VAUČERE ZA POPRAVAK UREĐAJA

Inicijativa koja pozitivno djeluje na okoliš i smanjuje količinu otpada

PRIPREMILA:
Anđela Bogdan

U vremenu sve prisutnijega konzumerizma građani se olako odriču predmeta, alata i uređaja koji se mogu ponovno koristiti pa mnogi uređaji često završavaju na otpadu, iako bi se još uvijek mogli koristiti. Zbog toga je grad Beč razvio popularnu inicijativu kojom se nastoji spriječiti stvaranje dodatnoga otpada

Tradicionalno poimanje života svodilo se na politiku uzimanja, iskorištavanja i odbacivanja, dok cirkularni model zagovara povratak prirodi i ponovno iskorištavanje već upotrijebljenog. Skretanje pažnje na energetska učinkovitost i ekološku održivost temelj je takvog načina razmišljanja, a može se primijeniti na sve aspekte života. Glavne prednosti ovog modela su ekonomske uštede, nova radna mjesta, ušteda resursa i energije te doprinos ublažavanju klimatskih promjena. Značajna dostignuća u svijetu elektronike poboljšala su kvalitetu života suvremenog društva. Istodobno velik problem predstavljaju sve veće količine otpada od zastarjelih elektroničkih uređaja te znatna količina opasnog otpada generirana iz

električnih i elektroničkih uređaja. Taj otpad predstavlja veliku prijetnju za zdravlje ljudi i okoliš.

Izazov zbrinjavanja električkoga i elektroničkoga otpada

Kako se proizvodnja elektroničkih uređaja povećava, tako se paralelno gomila električni i elektronički otpad (skraćeni naziv je "EE otpad"). Dio se tog otpada reciklira, o čemu smo već pisali ranije, u Građevinaru 7/2018, međutim još uvijek se većina baca. Jedan od uzroka jest taj što je najčešće jeftinije kupiti novi uređaj, nego popraviti stari. Danas je elektronički otpad jedan od najbrže rastućih tipova otpada na našem planetu. Većina se EE

otpada "zbrinjava" gomilanjem na odlagalištima ili spaljivanjem, no zbog obje metode toksične kemikalije iz uređaja onečišćuju okoliš.

Postojala je dobronamjerna ideja da se starija, ali još upotrebljiva tehnologija odvozi na korištenje u nerazvijenije države. Velika količina toga otpada završi na odlagalištima u Africi i Aziji, no ni to rješenje nije prošlo bez komplikacija. Trgovci u Gani objasnili su uvjete pod kojima mogu preuzeti taj otpad. Naime, da bi primili starije, ali ispravne uređaje, pritom moraju preuzeti i mnoštvo neupotrebljivoga elektroničkoga otpada. Najveći je problem u tome što u tim siromašnijim državama ne postoji infrastruktura za sigurno recikliranje toksičnog EE otpada. Drugi je problem taj što su se države poput Kine i Indije, u kojima se stari uređaji (porijeklom iz razvijenijih zemalja) preprodaju već dugi niz godina, tijekom godina razvile te danas i same imaju velike količine "svoje" nezbrinutog EE otpada.

Glavno rješenje problema zbrinjavanja elektroničkoga otpada jest u unapređenju programa recikliranja EE otpada te u izbjegavanju toksičnih tvari u proizvodnji novih EE uređaja. Zahvaljujući pojedincima i organizacijama za zaštitu prirode, mnoga vodeća poduzeća već su promijenila svoj pristup proizvodnji i recikliranju EE otpada. Međutim, postotak recikliranih proizvoda još uvijek je puno manji od nerekicliranih. Također, neka su poduzeća ukinula nekoliko toksičnih kemikalija iz svoje proizvodnje, ali ni jedno još nije u cijelosti uklonilo najtoksičnije kemikalije iz svoje proizvodnje.

Rezultati nekih analiza svjedoče o tome da je prosječni vijek računala u razvijenim zemljama sa šest godina u 1997. pao na samo dvije godine u 2005. Prosječni je uporabni vijek mobitela u razvijenim zemljama čak kraći od dvije godine.

Grad Beč razvio je inicijativu za sprječavanje nastanka električnog i elektroničkoga otpada

Elektronički otpad iz cijelog svijeta završava u Africi

Države poput Indije i Kine imaju velike količine nezbrinutog EE otpada

Kružna ekonomija u svakodnevnici

U rujnu 2020. u Beču je pokrenuta inicijativa kojom se nastoji spriječiti stvaranje dodatnoga otpada i na taj način doprinijeti očuvanju okoliša. U doba kada većina ljudi svoje vrijeme provodi kod kuće razni se uređaji učestalo ili čak neprestano upotrebljavaju. Logična posljedica toga su i češći kvarovi. U slučaju oštećenja ili kvara razni uređaji poput računala, toster-a, usisivača ili perilica rublja često završe u smeću, iako se mnogi od njih daju popraviti te se još dugo mogu koristiti.

Tome je problemu u austrijskoj prijestolnici doskočila Bečka mreža servisa za popravke (njem. *Reparaturnetzwerk Wien*). Njezini članovi u svojim radionicama i prodajnim centrima popravljaju sve: od telefona, računala i perilica do vodokotliča i radijatora te tako brinu o tome da i u vrijeme izolacije sve funkcionira besprijekorno. Grad Beč uveo je tzv. vaučere za popravke kojima se iznos popravka umanjuje za 50 posto, odnosno do iznosa od najviše stotinu eura. Vaučeri također pokrivaju troškove procjene

kvara u visini od 45 eura, čak i ako se ispostavi da se nešto ne isplati popravljati. Bečanke i Bečani preko jedinstvene telefonske linije ili mrežne stranice mogu zatražiti termin za popravak aparata u poslovnici, a majstori po potrebi dolaze i na kućnu adresu, naravno, uz pridržavanje propisanih sigurnosnih mjera. U Mrežu je za sada uključeno oko 80 servisa za popravke. Svatko tko se želi učlaniti mora ispuniti stroge kriterije: dokazati da zna popravljati proizvode raznih proizvođača i da daje prednost popravcima, a ne kupnji. Osim toga, za svoje popravke nikada ne smije naplatiti veću cijenu od one koja je ponuđena u predračunu.

Radi kontrole kvalitete provjerava se jesu li građani zadovoljni popravcima, a za radnike servisa organiziraju se razni tečajevi za usavršavanje i razmjenu iskustva. Od toga profitiraju majstori, a u konačnici i korisnici njihovih usluga. Bečku mrežu servisa za popravke podupiru članica bečkog poglavarstva za zaštitu okoliša Ulli Sima i bečka gradska poduzeća za zbrinjavanje otpada (MA 48) i zaštitu okoliša (MA 22). Rad Mreže koordinira

austrijska organizacija za ekološko savjetovanje *Die Umweltberatung*. Njezini savjetnici ističu da su servisi koji sudjeluju u tome projektu osposobljeni i za najzahtavnije vrste popravaka, a samo će u sluča-

ju nepopravljivoga oštećenja predložiti kupnju novoga uređaja. Na taj se način produljuje rok trajanja uređaja, štedi novac, izbjegava nepotrebno stvaranje otpada i štiti okoliš.

Inicijativa je do sada nadmašila očekivanja pa je tako do sada preuzeto više od 10.000 vaučera, a popravljeno 5400 uređaja. Na taj je način emisija ugljikova dioksida na području grada Beča smanjena za oko 130 tona, a pomoglo se i servisima za popravke koji su također pogođeni krizom uzrokovanom pandemijom koronavirusa.

Vaučeri vrijede za gotovo sve vrste popravaka, a mogu se iskoristiti do kraja godine isključivo u servisima koji su uključeni u Bečku mrežu servisa za popravke, a koji sudjeluju u ovoj inicijativi.

Proizvodi koji se najviše kvare

U većini država članica EU-a najviše se kvare pametni telefoni, a redoslijed ostalih proizvoda varira od zemlje do zemlje. U Austriji i Njemačkoj su to još pišaći, perilice rublja, aparati za kavu i perilice posuđa, u Belgiji televizori, pišaći, perilice rublja i aparati za kavu, a u Španjolskoj pišaći, usisivači, televizori i tableti. Perilice rublja se, na primjer, najviše kvare u Francuskoj, Portugalu i Nizozemskoj. Prvi su rezultati pokazali to da se prvi kvar aparata obično događa odmah nakon isteka jamstva. Dakle, većina uređaja kvari se u drugoj ili trećoj godini korištenja, a jamstva u EU-u većinom vrijede dvije godine. Druga su istraživanja pokazala to da su perilice rublja programi-

Beč daje građanima vaučere za popravke uređaja

Zastupnici u Europskom parlamentu traže da se svim potrošačima u EU osigura "pravo na popravak" uređaja, što je jedan od ciljeva Europskog zelenog plana

rane na 2000 do 2500 pranja, televizori na 20.000 sati, a u cilju da se potrošače primora kupiti nove modele. Nijemci imaju strože standarde kvalitete, a Francuzi učinkovitije zakone.

Približno 77 posto EU-ovih potrošača preferira popravak proizvoda, čime se postižu goleme uštede te štiti okoliš. Kao i u Hrvatskoj, u cijeloj Europskoj uniji postoji problem zatvaranja servisa za popravak proizvoda i nedostatka rezervnih dijelova za popravak uređaja, a kada ih ima, najčešće su vrlo skupi. Potrošači su voljni platiti više za trajnost proizvoda, odnosno za proizvode koji će imati dulji vijek trajanja. Također je potvrđeno to kako se prodaja proizvoda s oznakom trajanja povećava za čak 55 posto. Osim toga recikliranje i ponovna uporaba proizvoda omogućuju otvaranje novih radnih mjesta.

EU parlament traži da se potrošačima u Uniji osigura pravo na popravak uređaja

Zastupnici u Europskom parlamentu pozivaju Komisiju da se svim potrošačima u EU osigura 'pravo na popravak' tako što će popravke učiniti sustavnima, isplativima i privlačnima, bilo produljenjem jamstava, osiguravanjem rezervnih dijelova ili poboljšanjem dostupnosti in-

formacija o održavanju i servisiranju, priopćio je Europski parlament. Ustraju i na povećanju potpore za tržišta rabljene robe, traže mjere za suzbijanje preranog zastarijevanja proizvoda te pozdravljaju održivu proizvodnju. Zastupnici su ponovili zahtjev za uvođenjem univerzalnog punjača za elektroničke uređaje (pametne telefone i računala) kako bi se smanjila količina elektroničkog otpada. Istaknuli su potrebu za označavanjem proizvoda u skladu s njihovom trajnošću (npr. mjeracom upotrebe i jasnim informacijama o očekivanom vijeku trajanja proizvoda).

Kako bi potaknuli održive poslovne odluke i potrošačke odabire, zastupnici su predložili da na javnim nabavama prioritet bude poticanje potražnije za ekološki prihvatljivom robom i uslugama s manjim ekološkim otiskom te da marketing i oglašavanje budu odgovorniji. Na primjer, ako se u oglasima reklamiraju značajke prihvatljive za okoliš, one bi se trebale temeljiti na zajedničkim kriterijima, kao što je slučaj pri ishođenju dozvola za oznake o ekološkoj prihvatljivosti.

Došlo je vrijeme da se ciljevi Europskog Zelenog plana (eng. *European Green Deal*) koriste kao temelj zajedničkog tržišta koje promiče održive proizvode i usluge. Kako bi se to postiglo, potrebna su sveobuhvatna pravila koja će omogućiti ja-

sne i jednostavne odluke i za potrošače i za poduzeća. Time Europski parlament šalje jasnu poruku: usklađeno obvezno označavanje koje govori o trajanju proizvoda te borba protiv prijevremenog zastarijevanja uređaja put je koji se treba slijediti na EU razini, stoji u nedavnom izvješću Europskog parlamenta.

Kružna ekonomija je sustav izgrađen na smanjenju, ponovnoj uporabi i recikliranju jer se otpad smatra vrijednim resursom

Zaključak

Kružna ekonomija je sustav izgrađen na smanjenju, ponovnoj uporabi i recikliranju jer se otpad smatra vrijednim resursom. Rabljeni i pokvareni proizvodi mogu se popraviti i ponovo upotrijebiti, neki se proizvodi mogu ponovno izravno upotrijebiti, a sve ostalo može se reciklirati, što smo i htjeli istaknuti na primjeru nove prakse u glavnom gradu Austrije. Čini se kako je grad Beč postigao pun pogodak s novom inicijativom kojom će se nastojati spriječiti nastanak velikih količina EE otpada, a taj bi primjer dobre prakse mogle uvesti i druge članice Europske unije.

Bečani su vaučere dosad najčešće koristili za popravke električnih i elektroničkih uređaja kao što su mobiteli i tableti, no brojni su bicikli, satovi, odjevni predmeti i komadi namještaja dobili drugu priliku. Inicijativa će trajati tri godine, a zbog velikoga interesa bečka gradska uprava namjerava postupno proširiti ponudu.

Izvor:

- EurocommPR/Ekovjesnik/Biologija.com.hr/ Tportal
- <https://www.europarl.europa.eu/meps/en/home>